

O CULTIVO DA VIÑA EN MONTES COMUNAIS DA COMARCA DO ROSAL

Isaac GONZÁLEZ GONZÁLEZ

SUMARIO: Pásase revista ó proceso de arrendamento de monte comunal por adegas para destinalo ó cultivo do viño, que tivo certo éxito na comarca do Rosal.

SUMARIO: Se pasa revista al proceso de arrendamiento de monte comunal por bodegas para destinarlo al cultivo del vino, que tuvo cierto éxito en la comarca del Rosal.

SUMMARY: The process of renting communal forest by "adegas" (wine producing units) for the cultivation of wine that has been successful in El Rosal is reviewed .

1. **Introducción**

A gran demanda experimentada polos viños galegos, con calidade, que se ven desenvolvendo dende hai aproximadamente unha década, orixina inevitablemente a necesidade de novas terras que dispor pra plantación de viña.

Neste contexto, e sendo O Rosal tradicionalmente comarca de bos viños, o incremento desa demanda provocou o interese de diferentes adegas (unhas de nova creación e outras con anos de experiencia no sector) por instalárense no val. Se ben foron diferentes as estratexias pra conseguiren instalar as súas plantacións, cabería destacar como máis significativas a de por en uso agrícola o que ata entón eran terras forestais, maiormente comunais.

O Baixo Miño caracterízase por contar cunha importantísima superficie forestal de propiedade comunal. A principal diferenza entre os montes de particulares e os comunais radica en que as primeiras están sometidas a un extremado minifundio, mentres que os segundos contan con perímetros de ata máis de mil hectáreas. Por iso, aínda tendose producido, tamén, a opción de mercar terreos particulares co fin de obter unha superficie axeitada, a fór-

mula que finalmente parece que teñen máis en conta os adegueiros é a de chegaren a acordos coas Comunidades de Montes da zona, co fin de que, ben a través de cesións de uso, ben a través de permutas puntuais, as plantacións se efectúen nos terreos de propiedade comunal.

Dúas son ao parecer as razóns fundamentais da preferencia polo comunal; en primeiro lugar, que o chan agrícola é carísimo no Rosal, e como xa se dixo resulta dificultoso atopar superflicies o suficientemente extensas que permitan unha explotación comercial debido ao gran minifundio existente en terras forestais, que non entraron en procesos de concentración parcelaria no seu día; en segundo lugar, as terras escollidas son terreos de media ladeira, con menos humidade cós agrícolas, máis controlables dende o punto de vista das pragas e cun grao de insolación especialmente bo para cultivo de viña.

Este novo xeito de usar o monte produce unha ruptura cos modelos tradicionais de aproveitamento que compre analizar dende diferentes puntos de vista.

Economicamente o cambio representa evidentemente un maior peso da agricultura na zona, pero a cambio dunha merma no sector forestal, que debemos sopesar pra coñecer se compensa no balance final, tanto na economía coma noutros aspectos: social e ambiental.

2. Condicións económicas

O tipo de contratos asinados entre Comunidades e Adegas establece polo xeral unha duración de 30 anos, máximo permitido pola vixente Lei de Montes Viciñais en Man Común, e unha compensación económica por Hectárea e ano que varía en función da Comunidade e o ano de asinamento do contrato, establecéndose unha revisión anual automática en función do I.P.C., tendose que producir o pago anual anticipadamente. Xa de modo particular poden definirse outras como entregas a conta ou períodos de carencia, e mesmo a posibilidade de permuta dos terreos no futuro, tal como se pode observar no cadro nº 1.

Comunidade	Ano contrato	Hectáreas alugadas	Duración contrato	Ptas/Ha./ano	Concesionaria	Incidencias
Eiras	1992	29	30	120.000	Viñedos do Rosal	10.000.000 a conta
Eiras	1998	12	---	---	Terras Gauda	Pendente acordo
S. Miguel Tabagón	1995	10	30	120.000	Lagar de Fornelos	5.000.000 a conta
S. Miguel Tabagón	1998	6,5	30	135.000	Lagar de Fornelos	Opción de permuta
S. Miguel Tabagón	1998	3,5	30	135.000	Limeres La Val	
Goian	1990	26	30	80.000	Viñedos do Rosal	3 anos de carencia
Goian	1990	25	30	80.000	Adegas Galegas	Idem

Asímesmo convense en que non se poderá ceder a terceiros ou adicar as terras a outro uso diferente do establecido sen o permiso da Comunidade.

Esta nova modalidade de financiamento conleva unha importante diferenza na economía comunai, que agora conta cun ingreso fixo anual sen a condicionante constante do lume ou das fluctuacións no prezo da madeira, o que permite ós comuneiros dispor dun rendemento fixo e coñecido de antemán, coa contrapartida de ter que prescindir dos usos comunais e nalguns casos do libre paso polo monte arrendado.

As comunidades viciñais propietarias do monte adicaban os terreos ata o momento de se producir o arrendamento ó monocultivo de piñeiro bravo (*Pinus Pinaster*) ou mesmo, e debido ós numerosos incendios forestais había zonas a mato ou eucalipto descontrolado.

O aproveitamento económico do monte no xeito tradicional no que se viña facendo polas comunidades limitábase a cortas periódicas, sen que existise ningún plan de ordenamento ou control de crecemento e rendementos Ha/ano, se ben se pode facer unha extrapolación en base ós datos bioclimáticos, que indican uns valores medios de medrío de entre 10 e 15 m³/Ha/ano pra o piñeiro bravo na zona do Rosal. O prezo medio da madeira de piñeiro nesta altura aproxímase a 8.000 pts/m³ para rollas de boa calidade e diámetro superior a 30 cm., o que nos sitúa nun rendemento -absolutamente teórico- de entre 80.000 e 120.000 pts. Ha/ano neste cultivo forestal, e sempre baixo o suposto de que o monte non caíse na trampa incendiaria, e completando un ciclo ou turno de corta, cando menos, de 40 anos e con traballos silvícolas adecuados.

Habería aínda que referir os custos destes traballos silvícolas, necesarios para un correcto manexo da explotación, pero tendo en conta a posibilidade de acceso a subvencións á explotación por parte de organismos oficiais, poden considerarse mínimas as repercusións no cómputo final. Así mesmo o prezo da madeira sofre continuas variacións, que dependendo do momento escollido pra realizar a corta pode repercutir de modo moi beneficioso nas comunidades; sirva de exemplo a recente poxa de madeira dunha comunidade rosaleira na que con motivo da tala de piñeiro pra adicar os terreos a equipamentos viciñais, acadaron un prezo de case 12.000 ptas/ m³

O resultado final, visto unicamente o factor económico, parece favorable ó arrendamento, sobre todo nas comunidades que non contan con posibilidades de efectuar os traballos forestais, ou non teñen unha Xunta Rectora disposta a iso. Cabe sinalar pola súa importancia que finalizado o periodo de 30 anos de cesión de uso, todo o plantado, instalado e edificado revertirá en beneficio da comunidade propietaria, sen dereito a indemnización aos cesionarios, tai como establece a Lei de Montes Viciñais.

3. Repercusións e condicionantes ambientais

A posta en funcionamento da explotación vitícola require unha serie de acondicionamentos dos terreos co fin de facilitar o posterior traballo da vide. Isto conleva a necesidade de modificar en maior ou menor grao a estrutura do chan, o que á súa vez produce un cambio nas condicións orográficas e ambientais das terras cos conseguintes prexuízos de non existir medidas correctoras. Se ben cada comunidade expresa de forma distinta a defensa do respecto ó medio, os diferentes contratos fan referencia á necesidade de manter os camiños, regatos e servidumes existentes, ou a necesidade de consentimento previo da comunidade para captación de augas e mesmo o dereito a inspección da zona cedida.

Porén, non sempre se cumpre o establecido, e existen casos, ben é certo que maioritariamente en terras particulares, nas que o acondicionamento do terreo conlevou un impacto ambiental excesivamente severo, co desmonte en lugares que mesmo superaban o 30% de desnivel, ou o cementamento de co-rentes de auga temporais, co fin de usalos como camiños de servizo.

A este respecto estase a estudar por parte dalgunha adega a viabilidade de efectuar plantacións sen necesidade de roturar a terra en toda a superficie, facendo únicamente un subsolado con rella nas distancias precisas pra plantar as cepas en ringleira, o que amais de resultar un considerable aforro de instalación, constituiría unha importante minoración no impacto que xeran este tipo de transformacións, e facilitaría unha posterior recuperación forestal chegado o momento.

Capítulo a parte merecería o uso intensivo de praguicidas e produtos fitosanitarios e a súa posible filtración ás capas freáticas, pero ó non haber aínda estudos que o valoren, non é posible cuantificalo.

Finalmente cabe destacar a posible relación, nunca probada, cos incendios forestais, provocados ao parecer co suposto fin de forzar as Comunidades pra que aluguen o monte. Se ben este aspecto e dificilmente verificable, o certo é que o Servicio Contra Incendios Forestais ten calificado como unha das 16 causas posibles de lume provocado a modificación do uso do chan, para convertelo en viñedos ou agrícola.

4. Repercusións sociais

Loxicamente o factor social é o eixo sobre o que xira finalmente todo o proceso, e do convencemento ou non dos comeneiros dos beneficios que poidan repercutirlle dun modo directo -por que hai que lembrar que aquí, coma noutros lugares, o monte non ten aínda a consideración de algo valorable per se, senón que é valorado en función do rendemento persoal que cada un pode recibir- decidirán o seu voto favorable ou negativo ó cambio de uso.

Nese sentido os contratos entre empresa e comunidade expresan a necesidade de que a cesión de uso redunde en beneficio dos viciños, e obriga á concesionaria a contratar empregados cualificados ou non cualificados -de habelos entre os habitantes da parroquia, así como xestionar a adquisición a prezo de mercado da uva producida polos viciños da parroquia en función das castes a que se dedique a plantación na parcela arrendada.

Esta cláusula ten sido motivo de non poucos descontentos, ó consideraren algúns viciños que a empresa non sempre cumpre co establecido, polo que se esta a estudar a posibilidade de engadir -en futuros contratos- unha cláusula na que se obrigue ás empresas a levar un rexistro de peticións de traballo de xente da parroquia.

De todos os xeitos, non cabe dúbida que as plantacións de viña necesitan dunha elevada man de obra, máxime en épocas de vendima e poda, o que redundará nun abondoso número de xornais ó cabo do ano, traballo en precario as máis das veces, pero que sen ter unha contabilización pormenorizada, sobarda en moito aos que o monte a piñeiros pode render.

De todos modos a cesión de uso que as comunidades rosaleiras teñen efectuadas non sempre foron realizadas nun ambiente de unanimidade, téndose chegado na parroquia das Eiras á denuncia xudicial por parte de comúns, ó consideraren non legal o modo se ter efectuado, se ben finalmente os xuíces déronlle a razón a Xunta Rectora.

Compre reseñar a postura dos adegueiros diante da vixente Lei de Montes Viciñais, que verían con bos ollos a posibilidade de reformala, no sentido de facer posible unha vixencia maior dos arrendamentos, ó consideraren un risco moi alto o facer un investimento con prazo de caducidade, polo que consideran que se podería ter a posibilidade de asinar contratos que determinaran unha duración igual á da propia empresa.

Para finalizar poderíase resumir este novo xeito de uso do comunal como un modo interesante de financiamento naquelas comunidades que non teñen intención ou medios de levar o monte de forma ordenada e de forma directa, se ben como indicaba un adegueiro “nin todo a viña nin todo a piñeiro”, en definitiva, diversificar.

Se cadra, habería que entrar en consideracións diferentes, tal como se non poderían as propias comunidades ser as que efectuaran as plantacións, ou o feito de que a maioría das empresas sexan de capital foráneo, pero iso é algo que transcende ó que agora nos ocupa.

